

DUHOVNA ZVANJA I SLUŽBE U NAŠOJ CRKVI

Pero ARAČIĆ, Đakovo

Sažetak

Članak se bavi pitanjem crkvenih zvanja i službi polazeći od toga da njihove vrste i profili ovisе o poimanju Crkve i njenog poslanja. Osim što je cijela Crkva subjekt Isusovog poslanja, potrebne su i profesionalne službe u užem smislu kao i izravniji suradnici volonteri.

Predlaže se promišljanje, uz već postojeću vjeroučiteljsku, o »novim« službama i zvanjima kao što su stalni đakonati, pastoralni referenti, pastoralni teolozi savjetnici i djelatnici u medijima koji imaju teološku naobrazbu i dodatne specijalizacije, odnosno usmjerenja tijekom studija.

Iz pregleda kretanja crkvenih zvanja i službi u užem smislu može se vidjeti opadanje kandidata za svećeništvo i redovništvo i rast vjernika laika kao novih profesionalnih crkvenih djelatnika. Osjeća se potreba definiranja nositelja, mjesta i nadležstva kao i financiranja svih službi. Isto tako nužna je formacija postojećih službenika zbog velikih društvenih ali i unutar crkvenih promjena upravo dolaskom novih nekleričkih teološki dobro formiranih osoba, muških i ženskih. Vjerujemo da bi se time uspostavila u samim počecima harmonična i radosna suradnja svih različitosti u ostvarivanju istog Kristovog poslanja.

Ključne riječi: model Crkve, zadatak Crkve, područja pastoralna, statistike zvanja, nove službe.

0. Uvod

Slika prva. Dolazim župniku. Kuća uredna. Ured također. Ima i jedna stolica za stranku. Počinje razgovor. Župa od 3.000 vjernika i funkcionira dobro. Štogaod im rekнем, kaže župnik, da mi naprave, oni mi se odazovu. Održavam redovito tri mise nedjeljom. Kad traže koji sakrament, ja to obavim i ne gnjavim. Sada moram pogledati da mi ne zagori ručak. U školu ne idem, jer ja to ne priznajem. Ja ću uvijek za moju djecu imati vjeronauk koliko mogu. Sada je vrlo hladno, ali čim proljeće grane, odmah ću početi s vjeronaukom, kao što sam to uostalom i radio. Ta nova vjeroučiteljica je odbila dolaziti mi na sve tri mise, i to nije u redu. Župno vijeće, pa od njih nikad nije ništa ni bilo, čak mi ni milostinju ne broje, već moram sam. Srećom sam elektrificirao zvona, pa sad mi nije potreban ni zvonar. Ali sve u svemu ja sam zadovoljan.

Slika druga. Prigradska župa, 3.500 vjernika. Župnik i njegov stan i ured prilično razbacani. Baš došao iz škole, u kojoj ima 6 sati vjeornauka. Danas bi trebao imati sastanak sa župnim pastoralnim vijećem. Znaš, ja to ipak jednom godišnje sazovem, vidimo što ćemo popravljati ili graditi. Na kraju ja to odlučim i bude kako ja hoću. Oni se odazovu učiniti mi neke stvari, na pr. kadgod rekнем, očiste mi oko crkve ili pokose i urede moje dvorište. Milostinju mi redovito prebroje i upišu.

Htio bih imati susret prije krštenja i pred vjenčanje da im protumačim obred, da se tamo ne motaju i da to ljepše izgleda. Tu su k tome pokopi, posjeti bolesnima kad zovu, a bolnica ima sada svog kapelana pa tamo ne moram. Pokušavam nešto raditi s mladima. Mala mi grupa dolazi. Biblijska grupa što se sada propagira isto je malena i ne znam da li će se održati.

Htio bih se susretati i s vjeroučiteljima, ali ne ide, jer se ne stigne. O Caritasu i potrebnima valja također voditi računa. Tu su izbjeglice i prognanici. Pojavila se i droga, a da se ne govori o drugim ovisnostima kao što je alkohol, diskači za mlade i djecu. Za obitelji nemam ništa jer ja to jednostavno ne znam. I znaš, dobro je da ima imendana i kirvaja te kojiput uredno objeđujem. Nemam ti ja domaćinstva. Vjeruj mi da živim rastrgan, umoran i nezadovoljan.

I tako bi se mogle nizati slika tri, četiri... s malim nijansama. No, ono što je iz slika moguće očitavati jesu poimanja Crkve, sakramenata, svećeničke službe, crkvene zajednice, suodgovornosti vjernika, sudjelovanja, suradnje, ali i kako se stvarno osjeća predvodnik zajednice – svećenik, ali i drugi koji bi trebali biti suradnici i suodgovornici, itd.

Upravo nam se stoga nameće, koliko je za našu temu potrebno, progovoriti o modelima Crkve i podsjetiti na kriterije njenog postojanja i djelovanja (1), zatim o današnjim usmjerenjima i zahtjevnostima suvremenog pastora (2) nadovezujući promišljanje o područjima koje bi Crkva trebala zahvaćati tim svojim pastoralnim djelovanjem (3). Kad pogledamo personalnu situaciju dijecezanskih i redovničkih svećenika i njihovih podmladaka kao i stanje redovnica (4), onda se možemo zapitati o novim službama (5) koje su potrebne našoj Crkvi kao i o novim zahtjevnostima s obzirom na način ostvarivanja crkvenih službi.

1. Model crkve i kriterij njezina (našeg) djelovanja

Bilo bi preuzetno, i to uostalom nije zadatak našeg izlaganja, obrađivati cjelovito ekleziologiju/je kao i iscrpno svu kriteriologiju crkvenog djelovanja. To čini koliko služi obradi naše teme, izdvajajući neke naglaske. Mislimo da polazište »Crkva i njezino djelovanje« može biti dobar temelj za obradu teme o crkvenim pozivima i službama.

1.1. Crkva zajednica Božjeg naroda

Vjerojatno je još uvijek premalo vremena prošlo, a možda još manje truda uloženo, da bi svi krštenici bolje dozreli u poimanju Crkve kao Božjeg naroda, kao Naroda izabranog, gdje je svaka osoba jedinstveni Božji zahvat i dar i gdje se postaje svjestan toga *dara poziva* i poslanja. U toj Crkvi zajednici Božjeg naroda se svakog potiče na istinito pronalaženje mjesta gdje ga Bog želi. Istovremeno stvaraju se takvi uvjeti da se doista omogući osobni udio u poslanju zajednice. Kod svih članova Crkve se njeguje svijest pozvanosti na susret s Bogom i sljedeništvo Isusa Krista, gdje iz tog susreta (i tih susreta), posebno krštenja i potvrde, izlaze i obveze biti zajednicom poslanih kao i osobna obveza naviještanja, slavljenja i služenja. To je Crkva u kojoj svi na vlastit način i opseg imaju isto poslanje udioništva u Kristovoj trostrukoj službi. »Jer se kršteni po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu duhovni dom i *sveto svećenstvo* (podv. PA), da svim djelima kršćanina prinose duhovne žrtve, i da navješćuju čudesa onoga koji ih je iz tame pozvao u divno svoje svjetlo« (LG 10). Crkva je, dakle, zajednica pozvanih i odazvanih, gdje se njeguje i sazrijeva u svijesti pozvanosti, svijesti obvezatnosti koja proizlazi iz slavljenja sakramenta, susreta s uskrslim Isusom.

Crkva, zajednica Božjeg naroda, je *šarmantna po raznolikosti* i ljepoti darova, koji svoj izvor imaju u Duhu, koji utemeljitelja Isusa čini prisutnim.¹ U Crkvi, kao zajednici Božjeg naroda, vjeruje se i vrednuje da je Božji poziv to što jesmo, da je Božji dar to kakvi jesmo, da je u Božjem daru i poziv, koji je poput zrna sjemena, koje treba narasti, razviti se. Zato je Crkva u neprestanom radosnom rastu i sazrijevanju. »Jedan je Duh, koji na korist Crkve dijeli različite svoje darove po svome bogatstvu i prema potrebama službâ« (usp. Kor 12,1–11) (LG 7 usp. LG 12). »Duh Sveti... daje vjernicima još i posebne darove« (usp. 1 Kor 12,7) (AA 3).

Crkva je Božji narod u kojem se vjeruje i vrednuje da poziv biti kršćanin u sakramentu ženidbe i biti kršćanin u svetom redu ima jednako dostojanstvo. Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* naime tvrdi »Iako dakle u Crkvi svi ne idu istim putem, ipak su svi pozvani na svetost i primili su jednaku vjeru po pravdi Božjoj (Usp. 2 Petr 1,1). Premda se neki po Kristovoj volji postavljaju kao učitelji i djelitelji tajna i pastiri za druge, ipak postoji među svima prava jednakost s

¹ Usp. ZULEHNER, Michael, *Priestermangel praktisch. Von der versorgten zur sorgenden Pfarrgemeinde*, München, Kösel 1983., 2 izd., str. 39 sl.

obzirom na dostojanstvo i na djelovanje zajedničko svim vjernicima u izgradnji Kristova Tijela« (podv. PA)(LG 32).

Crkva je zajednica Božjeg naroda u kojoj zvanja i službe jesu Božji darovi, raznoliki, ali se *nadopunjuju* za što cjelovitije ispunjenje Isusovog zadatka.

Tako normalno i vjernici »Laici stječu dužnost i pravo na apostolat iz samog svog sjedinjenja s Kristom glavom. Njih, koji su po krstu ucijepljeni u mistično Tijelo Kristovo, po potvrdi ojačani snagom Duha Svetoga, sam Gospodin dodjeljuje apostolatu« (AA 3).

Crkva je zajednica Božjeg naroda u kojoj vlada *istinska sloboda*, gdje su razgrađeni (i gdje se razgrađuju) strahovi, predrasude, gdje se može reći i govoriti bez opasnosti, gdje postoje dijaloške strukture. Konstitucija o Crkvi govori da je sve što je rečeno o Božjem narodu »jednako upravljeno laicima, redovnicima i svećenstvom« te dodaje da »Pastiri znaju da nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu, nego da je njihova uzvišena služba tako pasti vjernike i tako nadzirati njihove službe i karizme da *svi jednodušno sudjeluju na svoj način za opće dobro*« (podv. PA; LG 30). Zato »Iz primitka tih karizmi, makar i skromnijih, svakom se vjerniku rađa pravo i dužnost da se njima koristi, u Crkvi i svijetu, na dobro ljudi i izgradnje Crkve« (AA 3). Pravo, dužnosti i jednodušnost su posljedice istinski oslobođenih u Kristu, koji se poistovjećuju s onim biti sljedbenik Isusov i biti njegova Crkva.

Tako zajednica Crkve postaje vidljivi i sadržajni *znak* u svijetu kao zajednica, ali i njeni pojedini članovi. »Bog je sazvaio sve one koji gledaju s vjerom u Krista početnika spasenja i počelo jedinstva i mira, i ustanovio Crkvu, da bude svima zajedno kao i pojedincima vidljivi sakrament ovog spasonosnog jedinstva« (LG 9).

Crkva je zajednica Božjeg naroda u kojoj se živi od *spasenjskog optimizma*, a ne od straha od pakla, grešnosti, slabosti ili usuda. Zasigurno da taj spasenjski optimizam potiče sučeljavanje i samokritičnost, ali s uvjerenjem da Bog čini sve ono što je obećao.

Nikakva novost nije, vjerujemo, ako kažemo da u mnogim *svijestima* vjernika uključujući i nas prezbitere, ima *slika o Crkvi* dvodjelnoj: hijerarhija i laici, ili trodjelnoj: hijerarhija, redovnici i redovnice i laici (ostali).

Nikakva velika novost nije ako kažemo da se *iz naše prakse* mogu uočiti različite ekleziologije. Među ostalima jedna je gdje sve uslužne djelatnosti funkcioniraju. Druga pak gdje postoji usmjerenje prema evangelizacionom pohodu i zadacima. Iz spomenutih i nespomenutih »slika« izlazi kao da sve to mora činiti svećenik, odnosno kao da je to i u njegovoj svijesti. To je opet klerikalističko poi-

manje, koje nam nije baš strano. Naravno, bilo bi vrlo poželjno napraviti analizu koliko je ekleziologija Drugog vatikanskog koncila zaživjela u nama prezbiterima? I, naravno, dosljedno, koliko je ušla u duh naših župskih zajednica.²

Ipak, uvjereni smo da prije svega postoji zajednica Božjeg naroda, kojeg je Bog Isus Krist pozvao, okupio, a unutar kojeg postoje različiti pozivi i službe u kojima svoj vjernički udio imaju i oni koji se zareduju, i oni koji se zavjetuju i oni koji su kršteni odnosno potvrđeni, odnosno koji se posvećuju sakramentom ženidbe. Slika takve Crkve sigurno već postoji u dijelu nas kao vjernika, ali uvijek ostaje pitanje intenziteta i širine.

1.2. Kriterij crkvenog djelovanja

»Budući da je temelj Kristove Crkve Isus Krist, onda i za Kristovu Crkvu kroz cijelu njezinu povijest Isus ostaje prvotni i zadnji kriterij njezinog mišljenja i djelovanja«. ³ U vrlo kratkim fragmentima smijemo se podsjetiti što je i kako Isus činio. Valja odmah reći da je temeljna Isusova poruka da je *Bog Otac* (Mt 26,39; Mk 14,36; Lk 22,42), koji želi uspjelost i spasenje svakog svog stvorenja, i ne samo da ga traži, već to traženje na poseban način uosobljuje slanjem svoga Sina, koji ide *ususret čovjeku i traži ga* (Usp. Lk 15,4–7, izgubljena ovca; Lk 15,8–10, izgubljena drahma; Lk 15,11–32, izgubljeni sin). U središtu Isusovog djelovanja doista je *čovjek*, kojeg stavlja iznad ikakvog propisa i zakona (Usp. Lk 19,1–10, carinik Zakej; Mk 3,1–6; Mt 12,9–14, ozdravljenje u subotu; Iv 8,1–8, žena preljubnica). Isus se kreće i susreće ljude, susreće ih u njihovoj stvarnoj situaciji, onakve kakvi jesu. Još više, traži posebice izgubljenog, ugroženog, potrebnog u bilo kojem smislu. Ako ima »privilegiranih« onda su to oni stvarno s ruba društva i života, kojima želi pokazati da nijedan čovjek, pa ni oni, nije od Boga otpisan.⁴

Crkva ima stalno to iskustvo Božje prisutnosti i djelovanja (LG 9–17). Ona mora moći svjedočiti iskustvo upravo te Božje blizine u svojim zajednicama. Uvoditi u iskustvo Boga i njegov spasenjski plan i zahvat, koji je definitivno prisutan i djelotvoran u Isusu Kristu, osnovni je zadatak Crkve. Crkva bi, dakle, trebala naviještati ono što je vidjela i čula (Usp. Dj 4,20) ne samo onda tj. iz naslijeđa, već tako da i današnji navjestitelji prenose i vlastito vjersko iskustvo. Crkva

² Usp. BALOBAN, Josip, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, KS Zagreb 1992., 73–85; KARRER, Leo, *Wir sind wirklich das Volk Gottes. Auf dem Weg zu einer geschwisterlichen Kirche*, Paulus Vlg. Freiburg (Schweiz) 1994.

³ BALOBAN, Josip, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, 19.

⁴ Usp. BALOBAN, cit. dj., 172–177.

pomaže, dakle, čovjeku otkrivati njegovu vlastitu povijest kao povijest s Bogom, jer ga Bog traži, voli, otkrivati Boga u njegovoj vlastitoj povijesti. Zato ga mora naći gdje on jest (1 Kor 9,19–23) da bi mu osvijetlila stanje i put. Dakle, njega osobno, jer Bog želi odnos sa svakim čovjekom.

Što Crkva jest, što i kako čini a što mora činiti, mora biti kao stalno ogledalo pred kojeg ona staje i pita se o tome kako izgleda i tko je, odnosno mora se pitati o *idenitetu* svoga biti i činiti. Što je Isus činio i što ona čini? Sigurno to dosizanje identiteta njene stvarnosti i onoga kakvu ju je Isus htio ponekad zna biti bliže a ponekad i udaljenije, ali, uostalom, ideal ovdje na zemaljskom putu i ne može biti u potpunosti dostignut.

U tom vidu možemo govoriti o različitim modelima Crkve prisutnim i u nas i dosljedno takvim pristupima i pogledima na njeno pastoralno djelovanje i zadatke, pa onda i o mjestu i ulogama crkvenih zvanja i djelatnika.⁵

2. Kakvo pastoralno djelovanje?

Pastoralna konstitucija o *Crkvi u suvremenom svijetu* tvrdi da se »Sin Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom« (GS 22). Enciklika pape Ivana Pavla II. *Redemptor hominis* i razumijeva da »Crkva želi služiti tom jedinom cilju: da svaki čovjek uzmogne pronaći Krista, kako bi Krist mogao sa svakim čovjekom hodati stazom života snagom istine koja pokreće čovjeka i svijet, a koja se nalazi u otajstvu Utjelovljenja i Otkupljenja, i snagom one ljubavi koja iz tog otajstva zrači« (RH 13). Njen bitni zadatak je da se dogodi susret međusobnih tražitelja Isusa – tražitelja čovjeka i čovjeka – bogotražitelja. Upravo zato ista enciklika i tvrdi: »Čovjek je put Crkve« (RH 14). Upravo podnaslov ovog tjedna kaže »U Isusu Kristu Bog ne samo da govori čovjeku, nego ga traži« (TMA br. 7).

Međutim, upravo tu nastaje pitanje što to sve sadrži poimanje stvarnosti čovjeka. Čini nam se opravdanim citirati duži odlomak spomenute encilike. »Crkva ne može zanemariti čovjeka, jer čovjekova 'sudbina' – što znači izbor, poziv, rođenje i smrt, spasenje ili propast – sva je tijesno i nerazdvojivo sjedinjena s Kristom. I to se odnosi upravo na *svakog pojedinog čovjeka* na ovom planetu, na ovoj zemlji koju je Stvoritelj darovao prvom čovjeku kad je muškarcu i ženi rekao: 'Sebi je podložite' (Post 1,28).

Riječ je o svakom čovjeku u svojoj *neponovljivoj stvarnosti njegova bića i djelovanja, razuma i volje, savjesti i srca*.

Čovjek po svojoj pojedinačnoj *stvarnosti* (jer je 'osoba'), ima *vlastitu povijest* duše. Čovjek u skladu s unutrašnjim otvaranjem svoga duha zajedno s toli-

⁵ Usp. BALOBAN, cit. dj., 73–85.

kim i tako različitim potrebama svoga tijela, svog vremenitog postojanja, ispisuje tu svoju osobnu povijest preko brojnih veza, susreta, prilika, društvenih ustrojstava što ga povezuju s drugim ljudima. Sve to on čini od prvog časa svog zemaljskog postojanja, od začeca i rođenja.

Čovjek u *svoj istini svoga postojanja*, svog osobnog, a također zajedničkog društvenog bića – u krugu svoje obitelji, u krugu svoga društva i tako različitim okolnostima, u okviru svoga naroda ili države (možda još uvijek samo u okviru klana ili plemena), u sklopu svega čovječanstva – *taj je čovjek prva staza kojom Crkva mora proći ispunjavajući svoje poslanje*. Taj je čovjek prvi i osnovni put Crkve, put što ga je sam Krist zacrtao, put što nepromjenjivo prolazi kroz otajstvo Utjelovljenja i Otkupljenja« (RH 14).

Crkva »ne može zanemariti čovjeka« i to »svakog pojedinog čovjeka« i to u »neponovljivoj stvarnosti njegova bića i djelovanja, razuma i volje, savjesti i srca«, jer on ima »vlastitu povijest« koju treba moći očitati u »svoj istini svoga postojanja«, taj najkonkretniji i najstvarniji sa svim što jest u svoj otajstvenosti i neponovljivoj jedinstvenosti, eto »taj je čovjek prva staza kojom Crkva mora proći ispunjavajući svoje poslanje«.⁶

To bi trebao biti odgovor na postavljeno pitanje kakvo pastoralno djelovanje. Djelovanje koje zahvaća čovjeka osobno, sa svim što jest, u svim fazama i događajima postojanja. Za takav pastoral Crkva treba osigurati službenike.

3. Koja područja pastoralnog djelovanja?

Svaki čovjek živi u određenoj dobi, stanju i zvanju. U novim su se društvenim okolnostima na svoj način otvorila mnoga područja pastoralnog djelovanja, neka kao nova koja smo prije u skladu s datim okolnostima i mogućnostima skromnije zahvaćali. Ovdje treba odmah upozoriti da nemamo namjeru iscrpno obrađivati sva područja, ali želimo upitati postojeću praksu što čini, ali i što zapravo nismo uopće ili vrlo djelomično zahvatili. Ovdje iznosimo niz područja, koja nismo redali nekim vrijednosnim kriterijima

Pastorizacija *Hrvatske vojske i policije* je jedno vrlo veliko, a tko neće priznati, specifično i izazovno ali i naslućujemo i teško područje budućeg djelovanja. Kakav program? Tko će to raditi? Kakav profil svećenika, ako će oni biti isključivo ti djelatnici?

Pastoral *starih, redovitih i teških bolesnika te umirućih i žalujućih*. Moramo spomenuti da smo 'staračka' nacija i da je to za slijedeća desetljeća posebno po-

⁶ Usp. RH 13 i 14.

dručje i pastoral kojeg valja razvijati. Tu će narasti starački domovi, stari samci po kućama. Redoviti bolesnici i bolnice su područje koje bi sustavno trebalo postaviti. Na poseban način tu su i teški bolesnici, kojima treba posebna duhovna asistencija. Uz njih su umirući, kojima bi trebalo biti uz krevet, duhovno asistirati. Oni koji ostaju iza umrlih, pogotovo u nekim težim slučajevima, trebaju razgovornu i molitvenu pomoć. To je pastoral žalujućih u užem smislu tog pojma.⁷ Tko će pokrivati ova područja? Tko će i kako formirati djelatnike? Ovo su specifične službe o kojima bi trebalo početi promišljati.

Brak i obitelj je pastoral kojemu bi se iz više razloga trebalo daleko sustavnije i stručnije posvetiti u našoj Crkvi i društvu.

Valja prije svega reći da nas na to tjeraju logičnosti onoga što vjerujemo o ženidbi kao sakramentu, specifičnom, življenom udvoje, o kojem vjerujemo da ima dimenzije odnosa Krista i Crkve, da ima dimenzije Saveza Boga i njegovog naroda, o obitelji kao 'kućnoj Crkvi' (LG 11; AA 11), o iskustvu da nam neizbrisive tragove vrijednosnog i religioznog svijeta ipak prenosi ili ne prenosi obitelj, ili ih deformira. K tome treba dodati statističke podatke bilo o uzdrmanoj instituciji braka, istraživanja o uspjelosti brakova, te o demografskom izumiranju našega naroda već nekoliko godina za 3 do 5 tisuća godišnje.⁸ Crkva u nas zapravo ima jedina i iskustvo i moralni kredit da u tom području ozbiljnije i sustavnije djeluje. Usudujemo se reći da se ne smijemo odricati i naše suodgovornosti za ovakvo stanje i za ovaj slijed, kojeg ne uspijevamo zaustaviti.

Naravno nastaje uobičajeno pitanje: Tko će raditi taj pastoral? Kakav profil pastoralnih djelatnika?

Mladi srednjoškolci i studenti su područja gdje smo u prijašnjem sustavu uspijevali samo simbolično zahvaćati tu populaciju. Iza demokratskih promjena nisam siguran da se nešto bitno promijenilo. Koliko je srednjoškolaca i studenata u Hrvatskoj a koliko djelatnika koji se njima posvećuju? Naravno javlja se pitanje tko su srednjoškolski vjeroučitelji i tko predavači etike? Kako su odabrani? Tko

⁷ Usp. ARAČIĆ, Pero, *Pastoral žalujućih*, VĐSB, CXVII(1089)10,171–172.177.

⁸ O situaciji bračno-obiteljskoj te demografskoj može se vidjeti u Zbornicima: *Obitelji, postani ono što jesi*, Đakovo 1984., *Uspjeli brak – sretna obitelj*, Đakovo, 1989., *Obitelj u Hrvatskoj – stanje i perspektive*, Đakovo 1995., BALOBAN, Josip, *Hrvatska kršćanska obitelj na pragu XXI. stoljeća*, Glas Koncila, Zagreb 1990. O potrebi posebnih djelatnika za rad s obiteljima sam dokument Ministarstva obnove i razvitka, *Nacionalni program za demografski razvitak Republike Hrvatske*, Zagreb 1995., str. 37 kaže: »Ministarstvo znanosti i tehnologije te sveučilišta trebala bi donijeti odluku o školovanju stručnjaka za rad s obiteljima«. Treba naglasiti da je ovaj dokument Sabor Republike Hrvatske prihvatio kao deklaraciju jednoglasno. Taj dokument je objavljen i u časopisu Matice hrvatske Kolo br. 2(1996.) 185–220.

predaje etiku? Zašto se požurilo s etikom dok nije bilo moguće pokrivanje i vjeronaukom svih srednjih škola?⁹

Osnovnoškolski vjeronauk i župna kateheza. Da li su postavljeni kriteriji profila tko može biti i ostati vjeroučitelj u školi? Da li je stvorena kohezija trajne izgradnje vjeroučitelja? Tko stručno vodi stotine vjeroučitelja? Gdje su Statut i Pravilnik vjeroučiteljske službe?

Savjetovališta za mlade i obitelji. Svijet i život su sve kompliciraniji. Tko je i gdje na raspolaganju u krizama? Ili, drugačije pitano, postoji li razgovorna dimenzija u crkvenom djelovanju? Zato na prvom mjestu treba se upitati gdje je na župnom uredu sat kada je svećenik na raspolaganju isključivo za razgovor i da je za tu službu dovoljno formiran i da ima potvrđene kvalitete¹⁰.

S druge strane potrebne su stručne institucije kao što su savjetovališta. Postoji i dvojba da li otvarati vlastita crkvena savjetovališta za brak i obitelj te mlade ili crkveno formirane osobe slati u društvena? O tome bi trebalo povesti razgovore s društvom i svakako otvoriti smjerove takve formacije u okviru teološkog studija. Za takav pravac postoji uporište u spomenutom dokumentu Demografskog razvitka.¹¹ Osobno sve više uviđam da bismo morali ići osnivanju vlastitih bračno-obiteljskih savjetovališta i staviti ih u sustav dijakonalne službe Crkve i u materijalno uzdržavanje od Caritasa. No, ne bi se trebalo odreći ambicije da formiramo djelatnike i za društvena savjetovališta.

Posebni segment djelovanja Crkve moraju biti *oštećene osobe* bilo kojeg stupnja i vrste, kao i invalidi domovinskog rata te tim zbivanjima pogođene osobe kao što su udovice i njihova djeca. Statistički gledano oko 10% stanovništva se nalazi u različitim grupama oštećenosti i imaju svoje organizacije. Crkva se još nije dovoljno njima otvorila. Tu su potrebni specijalizirani vjeroučitelji, pastoralni asistenti, svećenici.

Sustav *inicijacije, katekumenat.* Ne želimo ovdje otvarati pitanja o onome što smo napravili u našem pastoralu ovih godina. Ipak se mora podsjetiti na isku-

⁹ Usp. STANIĆ, Josip, *Pastoral sveučilištaraca: problemi, mogućnosti, ciljevi*, u Kateheza XVI (1994.) 2, 122–126.

¹⁰ Neka istraživanja kao da naslućuju da nismo dobri sugovornici i kao da nismo moralni autoritet za razgovor u dilemama. Usp. ARAČIĆ, Pero, *Svećenik u Božjem narodu*, Zbornik u čast dr. Josipa Ladike, u: Bogoslovska smotra, 4 (1988.) 132–142.; GRUBIŠIĆ, Ivan, *Katolici u Dalmaciji. Religiozno ponašanje katolika u Splitsko-Makarskoj nadbiskupiji*. Prilog socioreligijskoj karti Hrvatske 2, Dijalog, Split, listopad 1996., str. 309, gdje stoji da bi svećeniku na savjet išlo njih 39,2% prema potrebi, a ne ide nikada 31,2%, dok vrlo rijetko ih je 14,1%, s ogradom »samo na razgovor«, tj. ne i savjet 12,4%.

¹¹ Usp. Ministarstvo obnove i razvitka, *Nacionalni program za demografski razvitak Republike Hrvatske*, Zagreb 1995., 38.

stveno uvjerenje neispravnosti postupaka kad se na brzinu i bez zahtjevnosti i ozbiljnog uvođenja u otajstva vjere i ljudskog postojanja slave odnosno 'dijele' sakramenti. Poznato je da crkveni dokumenti traže za mnoga područja redovitog pastorala da zadobiju katekumenalnu dimenziju kao na pr. predženiđbeni pastoral. Ako uzmemo samo katekumene u strogom smislu i one u širem smislu riječi, tj. krštene i uopće nepraktikante, onda nam pogotovo se u gradskim središtima otvara vrlo veliko i zahtjevno područje rada. Naravno, opet će svatko od nas reći: Tko, koliko i kako? O tome postoje radni materijali i upute HBK. Da li ih se drži?

Pastoral krštenja, potvrde i vjenčanja su ono djelovanje gdje smo u dvojbi koliko se radi o znaku-sakramentu vjere u Isusa Krista ili o općereligioznim traženjima prisutnim u svim religijama, o slavljenjima 'prijelaza', određenih životnih promjena. Pitanje je kako ne upasti u rigorizam a kako ne u laksnost?¹² Jedno je sigurno da će praksu trebati premisliti teološki i pastoralno, tj. vidjeti modele rada i personalne potrebe.

Pastoral crkvenih zvanja, izgradnja postojećih zvanja i nositelja crkvenih službi. S jedne strane vidimo smanjenje brojčano kandidata za svećeništvo. S druge strane upitno je koliko i kako se mladima život prikazuje kao poziv i u tom kontekstu i različiti pozivi u Crkvi. Posebno područje jest trajna izgradnja postojećih i nadolazećih zvanja i nositelja crkvenih službi. Mislim da ćemo se složiti da nam je to u cjelini prilično slaba točka.

Kuće duhovnih vježbi i duhovne i profesionalne izgradnje. Kako nema razvijenih sustava trajne izgradnje tako nema niti dovoljno programa. Mislimo da je to nešto što naša domaća Crkva najviše potrebuje.

I opet se nameće pitanje tko će to voditi, tko će nuditi programe, tko će platiti?

Mediji: Novine, radio i TV. Ili, pitanje prisutnost Crkve u društvenim, privatnim i vlastitim medijima. I opet nije potrebno o tome dugo uvjeravati kako smo izigravani, bilo da je to zbog obostrane nespretnosti ili smišljenog diskreditiranja Crkve u očima javnosti.

No temeljno je pitanje da li u svim novinama ili regionalnom radiju ima na raspolaganje teolog novinar, koji će svojim priložima poticati na općetička i kršćanska promišljanja stvarnosti. Ne znam tko je zadovoljan s našim prezentiranjem u novinama, radiju, a pogotovo na TV? Takvu formaciju treba imati u okviru naših teoloških učilišta.

¹² Usp. EMEIS, Dieter, *Zwischen Ausverkauf und Rigorismus. Zur Krise der Sakramentenpastoral*, Freiburg i.B., Herder 1991.

Crkvena administracija je ono područje gdje svećenik dosta vremena mora trošiti i biti dostupan. Pitanje je treba li reći uvijek sam tu i dođite kad hoćete po neku potvrdu ili platiti misu? Ili, da li doista isključivo svećenik treba biti kancelarista?

Nastaje pitanje i središnjih biskupijskih ustanova: Tko tu radi? Koliko, da li su to osobe kvalificirane i da li ih ima dovoljno za pojedine sektore? Mora li to biti isključivo svećenik?

Što je pak sa segmentom *intelektualaca* u nas? Imamo dojam da su prepušteni samima sebi. A mnoštvo pitanja, koja možda nisu mogli prije postavljati ili koja ih u području znanosti muče, ostaju bez odgovora.¹³

A *Caritas*? Usudujemo se postaviti nekoliko pitanja: Tko su i po kojim kriterijima profesionalni djelatnici u Caritasu? Kakvu teološku a kakvu drugu dodatnu naobrazbu i formaciju imaju? Kako se izgrađuju u toj službi? I, ono što je sržno, kakav Caritas u Hrvatskoj?

Dodatno pitanje o kojem se ova Crkva treba odrediti i imati jasnoću jest ono o *katoličkim školama (osnovnim i srednjim) te o internatima*. Ako da: Tko i s kakvim uvjetima? Posebno je pitanje internata koje može biti i odgojno i dijakonalno (caritativno) imajući u vidu siromašnije slojeve našeg pučanstva.

Nakon nabrojanih područja kao i onih koja bi se još mogla nizati nameće se pitanje: Da li nas ima i koliko nas ima i što sve možemo raditi? I smijemo li se zapitati: Kakav nam je dojam o našoj Crkvi u Hrvatskoj: da li je ambiciozna? Poletna? Misionarska? Mnogo smo pitanja jednostavno morali postaviti.

4. Kretanje svećeničkih i redovničkih poziva

U ovom naslovu želimo dati pregled brojčanog kretanja dijecezanskih i redovničkih kandidata kao i kandidatice za redovnički stalež. Donosimo pregled svećeničkih ređenja kako dijecezanskih tako i redovničkih, umiranja i napuštanja svećeničke službe te dobne strukture. Podaci se odnose na Republiku Hrvatsku.¹⁴

¹³ Usp. ŠAGI, Bono, *Laici i svjetovna dimenzija Crkve*, Zagreb, KS 1995., 166–175.

¹⁴ Napomena o statističkim podacima

U većini slučajeva pokušao sam izdvojiti brojke koje se odnose na državu Hrvatsku. Na taj način dobivamo stvarnu sliku, jer, treba priznati da je u BiH uvijek bilo više zvanja, pa nas tako objedinjeni podaci mogu zavaravati. Isto tako u zadnje vrijeme ovih ratnih zbivanja nije se moglo pratiti statističke podatke u BiH, a nema ih više objedinjene ni HBK.

4.1. Broj dijecezanskih sjemeništaraca u Hrvatskoj

Kretanje dijecezanskih sjemeništaraca, tj. polaznika malog sjemeništa u dva i pol desetljeća početkom školskih godina izgleda ovako:

1969/70: 655 (100%)

1979/80: 185 (28,24%, tj. manje za 71,76%)

1989/90: 211 (32,21%, tj. manje za 67,79%)

1995/96: 240 (36,03%, tj. manje za 63,97%).¹⁵

Treba zapaziti da je u desetljeću 1970.–1980. broj sjemeništaraca smanjen više od tri puta odnosno za 71,76%.

U sljedećem desetljeću broj se stabilizirao u rasponu od 188–220, uglavnom nešto malo ispod ili iznad 200. Od 1990. godine bio je jedan pad i to 1991/92. na 192, inače broj sjemeništaraca postupno raste tako da ih je početkom šk.g. 1995/96. bilo 240. To je broj koji je dosegnut nakon 21 godinu tj. onaj početkom šk. god. 1974/75. Tabela br. 1 pokazuje to kretanje rasta u zadnjih 6 godina.

Tabela 1 – Broj dijecezanskih sjemeništaraca

	1989./90.	1990./91.	1991./92.	1992./93.	1993./94.	1994./95.	1995./96.
	183	178	159	183	202	212	215
Križ.	27	34	34	32	30	26	25
ukupno	210	212	193	215	232	238	240

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku, 1989.–1996., str. 6.

4.2. Broj dijecezanskih bogoslova u Hrvatskoj

Kad je riječ o dijecezanskim bogoslovima, tj. svećeničkim kandidatima na teološkom studiju za razdoblje u kojem smo pratili sjemeništarce pogledat ćemo i kretanje i bogoslova početkom akademske godine u dva i pol desetljeća.

1969/70: 555(100%)

1979/80: 240 (43,01% ili manje za 56,98%)

¹⁵ Izvor podataka je *Ured za pastoralno-sociološka istraživanja* Biskupske konferencije.

1989/90: 300 (53.76%, ili manje za 46,24%, odnosno oporavak za 10% s obzirom na prethodno desetljeće).

1995/96: 252 (45,16% ili 54,84% manje s obzirom na 1969./70., a na prethodno razdoblje ponovno pad za 9%).¹⁶

U desetljeću 1970.–1980. se prepолоvio broj bogoslova, odnosno pad je za 56,98%. U desetljeću 1980.–1990. treba zapaziti 1981./82 kada je bilo svega 209 bogoslova u Hrvatskoj i to je najniža brojka, što je 37,46% u odnosu na 1970., odnosno umanjenje za 62,54%. Iza toga u tom periodu imamo postupni rast, ali ipak stiže samo do 300 (1989./90.), što je s obzirom na 1969./70. ipak manje za 46,24%. Ali početkom 1995/96. pad je opet za 48 a to je 54,84% manje s obzirom na 1969./70., odnosno na prethodno razdoblje ponovni pad za 9%. Broj svećeničkih kandidata na teološkom studiju od 1992. godine se opet smanjuje i to sa 299 na 252., ili samo dijecezanski bez Križevačke biskupije sa 267 na 215.

Tabela 2 – Dijecezanski bogoslovi 1988./89.–1995./96.

	1988./89.	1989./90.	1990./91.	1991./92.	1992./93.	1993./94.	1994./95.	1995./96.
	250	274	289	267	262	245	225	215
Križ.	25	26	31	32	34	34	40	37
ukupno	275	300	320	299	296	279	265	252

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku, 1989.–1996., str. 7.

Inače je zanimljivo uočiti pojavu da je u promatranom razdoblju broj sjemeništara i bogoslova vrlo rijetko u korist sjemeništara, što bi bilo logično očekivati, tj. znajući za napuštanja sjemeništa. Ipak, iz tabela ima godina kad je i do 100 bogoslova više od sjemeništara. To znači da se značajan broj javlja na studij teologije kao svećenički kandidat nakon srednje škole.

Donosimo ukupni pregled dijecezanskih sjemeništara i bogoslova za razdoblje 1969/70.–1995/96.

¹⁶ Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku.

Tabela 3 – Dijecezanski sjemeništari (S) i bogoslovi (B) (1969./70.–1995./96.).

Stanje počet. sk. godine	Zagreb		Đakovo		Križevci		Rijeka		Krkk		Poreč Pula		Split		Dubrovnik		Hvar		Šibenik		Zadar		Ukupno	
	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S	B
69/70	245	223	90	67	48	20	44	13	18	12	12	17	124	148	25	15	4	19	14	11	31	13	655	558
70/71	205	197	71	61	42	25	39	16	16	12	9	20	115	130	19	14	8	18	13	10	25	20	562	523
71/72	147	197	61	63	43	23	23	13	10	13	5	15	88	121	13	11	7	15	5	8	17	6	419	485
72/73	133	186	51	67	44	17	17	11	9	19	6	13	57	107	5	6	5	15	2	9	12	7	341	457
73/74	109	180	42	69	43	29	14	21	7	15	6	5	51	58	7	6	3	7	0	7	10	6	292	403
74/75	96	142	32	67	28	33	8	19	10	19	7	5	42	60	6	5	2	7	0	6	9	6	240	369
75/76	99	121	28	51	25	27	7	21	11	16	9	9	43	51	3	7	1	9	0	2	8	7	234	321
76/77	86	141	33	41	23	28	7	14	14	16	6	6	39	46	4	7	1	9	0	2	4	2	217	312
77/78	90	121	27	36	20	24	7	12	16	12	5	8	33	42	5	3	1	4	0	2	5	9	209	273
78/79	98	129	25	32	9	25	6	12	11	12	4	6	29	33	5	3	3	3	0	0	7	6	197	261
79/80	80	102	33	32	10	22	1	14	9	11	3	4	34	44	5	1	1	3	0	3	9	4	185	240
80/81	102	99	39	35	17	21	2	11	5	13	2	6	31	44	5	1	1	4	0	1	16	3	220	238
81/82	94	77	33	37	15	13	2	10	11	9	1	9	38	45	4	4	1	2	0	0	18	3	217	209
82/83	78	75	34	42	17	12	6	16	12	8	0	8	44	39	1	3	0	2	0	5	15	3	207	213
83/84	78	75	32	43	31	12	7	11	10	11	0	7	46	46	2	5	2	3	0	2	11	6	210	221
84/85	82	92	26	41	20	14	7	12	6	13	0	6	36	42	2	5	2	2	0	1	7	13	188	241
85/86	100	104	27	46	18	16	7	13	3	13	0	7	36	40	2	6	2	2	0	2	13	16	208	265
86/87	119	93	23	45	17	16	7	13	3	9	1	5	33	48	1	7	1	2	0	0	13	15	218	253
87/88	114	114	19	39	13	23	8	16	1	8	1	3	30	45	1	5	0	3	0	1	11	16	198	273
88/89	108	118	30	42	15	25	8	11	1	8	2	2	29	46	3	2	0	3	0	0	16	18	212	275
89/90	102	133	24	43	27	26	6	15	1	10	2	2	29	47	4	2	1	3	0	2	15	17	211	300
90/91	96	152	26	38	34	31	9	14	2	5	2	1	25	55	1	9	2	3	0	1	15	12	212	321
91/92	78	141	25	36	34	32	7	13	2	5	0	3	26	41	1	10	2	3	1	2	17	13	193	299
92/93	92	136	23	44	32	34	12	10	2	4	1	4	32	35	1	8	2	3	0	3	18	15	215	296
93/94	106	132	24	40	30	34	10	15	4	4	2	4	30	23	1	8	4	2	1	3	20	14	232	279
94/95	101	119	26	38	26	40	6	14	5	5	2	3	45	26	1	6	4	1	2	2	20	11	238	265
95/96	122	107	20	36	25	37	7	10	10	7	2	2	29	25	0	8	5	0	2	5	18	15	240	252

4.3. Kandidati redovnika

Kod redovnika nastojali smo izdvojiti one zajednice koje u Hrvatskoj imaju domicil. Kako je vidljivo iz sljedeće tabele u određenim razdobljima vidi se određeni pad, pogotovo u dijelu klerika i to s obzirom na 1977. za 88, a s obzirom na 1991. u 1996. za 27.

Tabela 4 – Kandidati redovnika¹⁷

godine	'77.	'89.	'90.	'91.	'92.	'93.	'94.	'95.	'96.
sjemeništarc	190	158	156	155	149	153	180	163	153
novaci	27	51	48	50	44	32	51	39	39
klerici	253	168	173	192	158	174	170	160	165

4.4. Kandidatice redovnica¹⁸

Tabela 5

Redovnice	'82.	'89.	'90.	'91.	'92.	'93.	'94.	'95.	'96.
kandidatice	148	143	121	123	125	119	148	158	154
postulatice	54	50	40	38	33	33	48	85	80
novakinje	74	109	92	71	71	67	64	62	60

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku

Moramo upozoriti na djelomičnost podataka kako se vidi iz godišta. No ako uzmemo 1982. i 1992. vidimo umanjnje kandidatice za 23 i novakinja za 21, dok se broj postulantica umanjio za 3. U 1996. dolazi do porasta za 6 kandidatice a čak za 26 postulantica, dok je pao broj novakinja za 14.

¹⁷ ŠTOKALO, Gabrijel, *Naši redovnici '77*, Zagreb 1977., str. 9–10; ŠTOKALO, Gabrijel, *Naši redovnici '91*, Zagreb 1991., str. 7–8; ŠOKIĆ, Magdalena, prir., *Naši redovnički podaci*, u *Posvećeni život*, 1(1996.)80–84, ovo: 80–81.

¹⁸ Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku; ŠOKIĆ, Magdalena, prir., *Naši redovnički podaci*, u *Posvećeni život*, 1(1996.)80–84, ovo 81–82.

4.5. *Dijecezanski i redovnički svećenici ređeni u Hrvatskoj 1975.–1995.*

I ovdje smo željeli prikazati kretanje ređenja svećenika dijecezanskih i redovničkih i to u Hrvatskoj u ritmu petogodišta od 1975. do 1995. Naravno da tu valja zapaziti 1985. godinu, kada je za samo tih 10 godina smanjenje bilo čak za 71,43%. Prema devedesetoj godini dolazi do oporavka za 30%, ali već prema 1995. ponovni pad za 10,71%. Osim 1974., kad je bio 101 ređenik, nikad nismo od 1973. postigli broj od 84 ređenika tj. onaj broj od 1975. godine. Evo pregleda dijecezanskih i redovničkih ređenika za svećenike:

1975: 84 (100%)

1980: 57 (67,85% odnosno manje za 27, tj. 32,14%)

1985: 24 (28,57% odnosno manje za 60, tj. 71,43%)

1990: 47 (55,95% odnosno manje za 35 tj. 45,05%)

1995: 58 (69,04% odnosno manje za 26 tj. 30,95%).

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku

Tabela 6 – Novozaređeni svećenici – dijecezanski

1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.
22	20	29	28	29	32	34	29
Križ. 1	1	1	2	2	2	2	3

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku, 1989.–1996., str. 8.

Tabela 7 – Novozaređeni svećenici – redovnici

1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.
16	11	17	20	15	21	14	26

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku, 1989.–1996., str. 8.

4.6. *Smanjenje broja svećenika – smrt i napuštanje svećeništva*

Ovdje smo kanili doći do pokazatelja koliko je svake godine bilo umiranja dijecezanskih i redovničkih svećenika kao i onih koji su napustili svećeništvo. Kasnije u usporednoj tabeli vidjet ćemo da je taj broj u odnosu na novozaređene često i veći.

Tabela 8 – Smanjenje broja svećenika

godina	77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.
dijecez. U	24	32	18	27	31	23	18	28	30	30	24	31	32	30	22	28	30	27	22
N	2	5	7	8	5	1	1	2	4	1	2	2	2	1	4	2	0	2	1
redovnici U	9	7	16	7	10		17	13	9	13		20	18	16	13	16	10	21	13
N	8	10	6	2	8		3	2		5		1	1	3	-	2	3	-	3
ukupno	43	54	47	44	54		39	45	43	49		54	53	50	39	48	43	50	39

U=umrli; N=napustili svećeništvo

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku, 1977.–1996;

4.7. Odnos novo zaređenih i umrlih i svećenika koji su napustili svećeništvo

U tabeli 9 zapažamo kako je od 1988.–1990., za svega te tri godine Crkva u Hrvatskoj bila u minusu za 40 svećenika. U pet godina poslije jedna je u minusu za 2, jedna izjednačen broj zaređenih i umrlih, a ostale tri su donijele određeni višak zaređenih od 40. Tako je cjelina u minusu za 2.

Tabela 9 – Odnos broja ređenja, smrti i napuštanja svećeništva

godina	1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.
ređeni	39	31	47	50	46	55	50	58
umrli i napustili sveć.	54	53	50	39	48	43	50	39
razlika	-15	-22	-3	11	-2	12	0	17

Izvor: Tajništvo HBK, Ured za crkvenu statistiku

4.8. Dobna struktura dijecezanskih i redovničkih svećenika i redovnica

Ovdje želimo iznijeti tabele dobne strukture dijecezanskih i redovničkih svećenika te sestara redovnica. Podatke smo dobili izravno od vodstvenih struktura i stanje se odnosi na 1. studeni 1996. godine.

4.8.1. Dijecezanski svećenici po starosti

Ukupan broj dijecezanskih svećenika je 1485 (Križevačke svećenike nismo uzeli jer su raspoređeni i izvan Hrvatske). Iz tabele 10 vidimo po biskupijama i

po desetljećima dobnu strukturu dijecezanskih svećenika te zajednički brojeano i u postocima.

Tabela 10 – Dobna struktura dijecezanskih svećenika

godine	Poreč Pula	Zadar	Zagreb	Đakovo	Rijeka- Senj	Krk	Split	Dubrov- nik	Hvar	Šibenik	ukupno	%
25-35	1	14	143	42	8	10	46	8	3	3	278	18,72
36-45	10	8	115	44	28	17	47	6	6	3	284	19,12
46-55	13	9	173	60	24	7	51	11	15	4	367	24,71
56-65	38	12	87	44	27	22	40	22	5	14	311	20,94
66-75	16	3	39	17	8	1	19	5	4	2	114	7,67
76-	14	7	49	7	7	5	21	10	7	4	131	8,82
svih	92	53	605	214	102	62	224	62	40	30	1485	

Izvor: Pismeni odgovor Biskupskih ordinarijata u Hrvatskoj. Stanje 1.11.1996.
(Ovdje smo izostavili Križevačku biskupiju)

4.8.2. Dobna struktura svećenika redovnika

Tabela 11 pokazuje dobnu strukturu svećenika redovnika u Hrvatskoj prema redovima i provincijama, ukupno i u postocima. Podatke smo dobili od vodstava zajednica i to je stanje 1. studeni 1996. godine.

Tabela 11 – Dobna struktura svećenika redovnika

godine	Salez.	Konv.	Kapuc.	Fra. ZD	Domin.	Fra. ZG	Karm.	Trećr.	Fra. ST	Isusov.	ukupno	%
5-35	8	16	8	5	5	15	8	4	57	12	138	14,42
36-45	21	10	4	9	6	22	3	14	59	16	164	17,13
46-55	34	17	12	26	16	50	10	14	62	31	272	28,42
56-65	10	15	7	16	26	42	1	23	52	21	213	22,25
66-75	4	5	3	11	3	11		10	20	17	84	8,77
76-	2	4	3	13	8	12	2	4	22	16	86	8,98
zbroj	79	67	37	80	64	152	24	69	272	113	957	

Izvor: Odgovori Uprava redovničkih zajednica. Stanje 1.11.1996.

¹⁹ Usp. ŠTOKALO, Gabrijel, *Naši redovnici '77*, KVRP Zagreb 1977.; *Isti, Naši redovnici '91*, KVRP Zagreb 1991.; ŠOKIĆ. s. Magdalena, ASC, *Naši redovnički podaci*, u *Posvećeni život*, 1 (1996.) 80–84. donosi stanje 1.1.1996. za muške i ženske redove.

4.8.3. Dobna struktura redovnica

Kod redovnica smo nastojali dobiti izravno podatke na dan 1. studenog 1996. godine za sve redovnice i družbe posvećenog života odobrenih od Crkve s domicilom u Hrvatskoj. Ovdje donosimo samo ukupni broj po desetljećima i u postocima prema cjelini.

Tabela 12 – Redovnice po dobnoj strukturi

godine	broj	%
25-35	333	8,61%
36-45	655	16,96%
46-55	933	24,14%
56-65	748	19,35%
66-75	574	14,15%
76-85	429	11,10%
86-	105	2,71%
Ukupno:	3.864	

Izvor: Odgovori redovničkih zajednica. Stanje: 1.11.1996.

Osim toga treba dodati da prema istim izvještajima sve naše redovničke zajednice imaju 167 kandidatice, 94 novakinje. S privremenima zavjetima ima 137 sestara. Ovaj zadnji broj pribrojen je ukupnom broju sestara tako s privremenim i doživotnim zavjetima imamo 3.864 sestre u Hrvatskoj.

Tabela 13 – Usporedna tabela dobne strukture svećenika dijecezanskih i redovničkih i redovnica

godine	dijecezanski sveć.	redovnički sveć.	časne sestre
25-35	18,72%	14,42%	8,61%
36-45	19,12%	17,13%	16,96%
46-55	24,71%	28,42%	24,14%
56-65	20,94%	22,25%	19,35%
66-75	7,67%	8,77%	14,15%
76-	8,82%	8,98%	13,81%

Usporedna tabela dobne strukture dijecezanskih i redovničkih svećenika te časnih sestara pokazuje da su svi najslabiji s mladim zvanjima, tj. onih od 25.–35. godine. Tu su redovnice posebno u nepovoljnom omjeru sa 8,61%. Treba zapaziti da redovnica iznad 75 godina ima 13,81, gotovo 14%, odnosno da ih u dobi od 66 godina pa dalje ima ukupno 28%. Također je vidljivo da su naglašeno veći postoci udjela svećenika u dobnim skupinama 46–65 i to dijecezanskih 45,65% a redovničkih 50,67%. Redovnice u ovom dvadesetgodištu imaju 43,49%. Iz svega je očita vrlo nepovoljna struktura koja će utjecati na raspored djelatnika u pastoralu.

4.9. Vjeroučitelji laici u vjeronauku

Na temelju odgovora Nad/biskupskih ordinarijata, osim svećenika, koji sudjeluju u školskom vjeronauku s vrlo različitom satnicom, dobili smo da u Hrvatskoj trenutačno u školskom vjeronauku vjernika laika vjeroučitelja/ica radi 689 i 387 redovnica vjeroučiteljica. Donedavno su, uz svećenike, vjeroučiteljice bile uglavnom časne sestre. Sada je laika već duplo više nego redovnica (za 302). To je stanje 1. studenoga 1996. godine.

Laici	Nad/biskupija	redovnice
21	Porečko-pulska	14
33	Zadarska	24
341	Zagrebačka	191
105	Đakovačka	45
4	Dubrovačka	16
43	Riječko-senjska	21
116	Splitsko-makarska	55
12	Krčka	4
1	Hvarska	9
9	Šibenska	8
Ukupno: 689		387

Ovdje treba dodati da na studijima Katehetskog instituta KBF Sveučilišta u Zagrebu ima samo 18 redovnica a laika 263 u ak. g. 1995.–1996., a na drugim teološkim učilištima u Rijeci, Splitu i Đakovu tek po jedna redovnica. Dok je u

istoj ak. godini bilo upisano ukupno 84 (4,42%) redovnice na teološkom i katehetskom studiju, dotle je laika bilo 1.406 (74,35%). Tu je očito da će za koje desetljeće laici, sa svećenicima, biti gotovo isključivo vjeroučitelji u školama i župnim zajednicama.

5. Novi profili crkvenih službi (djelatnika)

Iz ovog prethodnog pregleda možemo ne samo naslutiti već i ustvrditi da u nas već postoje deficiti u ustaljenim crkvenim zvanjima—službama kao što su svećenici, redovnici i redovnice i da će biti sve naglašeniji. Ali postoji manjak i u volonterskim službama. Naravno da nastaje nužno pitanje da li i koje nove službe su potrebne u našoj Crkvi? Treba imati hrabrosti promišljati o novim profilima crkvenih službi iako nam još nije jasno kako riješiti njihovo financiranje.

Mislimo da je potrebno u našoj Crkvi žurno razmišljati u dva pravca:

- 1) Koje *profesionalne* službe trebaju našem pastoralnom djelovanju?
- 2) Koje *volonterske* službe trebamo u našim zajednicama?

Treba naime upozoriti na moguću opasnost da se sve povjeri 'profesionalcima'. Nastala bi zamka da su plaćeni i neka čine sve sami. U Crkvi treba utemeljiti i razviti osnovne profesionalne službe.²⁰ Ali sustavno treba razvijati i volontarizat, tj. vrlo široku bazu svijesti udjela i suodgovornosti svih krštenika u životu župne zajednice i biskupije.

5.1. Vjeroučitelj za osnovnu i srednju školu

Rekosmo da već imamo profesionalnu službu vjeroučitelja u društvenim školama. Studij s usmjerenjem kateheta/profesor vjeronauka osposobljuje za rad u vjeroučiteljskoj službi u osnovnoj i srednjoj školi te predškolskim odgojnim ustanovama. Može vršiti i službu katehete u vjerskoj zajednici.

5.2. Stalni đakon

Vrlo je zanimljivo da je kod nas pitanje stalnog đakonata (LG 29) bilo oženjenih bilo neoženjenih tema koja se dovoljno ne promišlja. Teško je odgovoriti zašto. Vjerojatno nas koče različita iskustva drugih Crkava. Čini nam se da bi o tom Božjem daru trebalo doista hrabro i otvoreno promišljati. U tom vidu ima

²⁰ ZKP kan. 145, §1 »Crkvena je služba svaka zadaća trajno ustanovljena bilo božanskom bilo crkvenom uredbom koja se vrši u duhovnu svrhu«.

§2 »Obveze i prava vlastita pojedinim crkvenim službama određuju se ili samim pravom kojim se služba ustanovljuje ili odlukom mjerodavne vlasti kojom se ona ustanovljuje i ujedno daje«.

mjesta da trajni đakon bude u okviru župe liturgijska služba, voditelja liturgijske sekcije i Caritasa. To bi bio volonter, koji preuzima obveze usklađene s dužnostima koje ima u javnom životu i obitelji. Možemo, međutim vidjeti da se na pr. u Italiji radi uglavnom o starijim umirovljenim osobama.

Drugi pristup trajnom đakonatu jest onaj na pr. u Kanadi, gdje je đakon leader određenog područja, on je dakle poslužitelj onima koji animiraju i pokrivaju neko šire područje, na pr. obiteljski pastoral, bolesnički pastoral, vjeroučiteljski pastoral, itd.²¹

5.3. *Pastoralni referent (Diplomirani pastoralni teolog – referent)*

Imajući u vidu iznesena polja rada za koja možemo ustvrditi da nisu znatnije zahvaćena uvjereni smo da su potrebni i neki novi djelatnici i to profesionalni u našim biskupijama i župama. Negdje to zovu pastoralnim asistentom/referentom, i referentom/asistentom zajednice. Prema njemačkoj formuli prvi je ranga dipl. teologa, ima jednaku spremu kao svećenik i može djelovati u područjima na razini biskupije, a naravno i na župskoj odnosno međžužupskoj razini.

Referent/asistent zajednice ima nešto nižu formaciju ali nešto usmjereniju i uglavnom je na razini župnog pastoralu.²²

Studij za pastoralnog referenta treba osposobiti za djelovanje u okviru župne zajednice i drugih ustanova koje se bave radom s mladima, odraslima, obiteljima, starima i bolesnima. Može sudjelovati i u administrativnim poslovima zajednice, voditi liturgijske pripreve i izgradnju.

5.4. *(Diplomirani pastoralni teolog) – savjetnik*

Imajući u vidu bračno-obiteljsku situaciju i pojave u mladima, kao i ukupnu vrijednosnu situaciju u zemlji, čini se da bi služba savjetnika za mlade i obitelji, koji ima kršćansko uvjerenje i teološku naobrazbu, bila od prvotne važnosti. Odmah se nameću dva pitanja: Savjetnici u vlastitim ili društvenim savjetovalištim? Koliko god je to rizik, mislimo da bi bilo dobro ići i u društvena savjetovališta i na taj način stvarati koheziju društvenog djelovanja u korist mladih i obitelji. To usmjerenje ima uporišta i u novom *Programu demografske obnove Hrvatske*. Ukoliko bi dijelom radili u društvenim savjetovalištim i dijelom u župnom pastoralu, onda i župa, odnosno Caritas, treba preuzeti na sebe dio financijskih tro-

²¹ Usp. ARAČIĆ, Pero, *Trajni dakonat u Crkvi – zov našeg vremena*, u: VĐBS CXX (1991.) 5, 88.93–94.

²² Usp. BALOBAN, Josip, *Crkvena zvanja u novim društvenim prilikama*, u Svesci, 78–81 (1993.) 229–251, ovo 249–250.

škova službe. Inače je poznato da su te ustanove koje pomažu ljudima dio Caritasa, te bi se na taj način mogle i financirati iz tih fondova ukoliko bi se išlo isključivo prema crkvenim savjetovalištim. Jer i svaka druga pomoć, a ne samo materijalna, jest služenje koje treba podržavati Caritas. Na nama bi bilo da se jedan teološki centar specijalizira za formaciju savjetnika. Studij Duhovno-konzulentski s usmjerenjem savjetnik i odgojitelj trebao bi osposobljavati za djelovanje u svim vrstama savjetovališta za mlade, bračne parove, krizne i rubne slučajeve raznih ovisnosti, za bolesnike, za vjeroučitelja specijalnih škola, za školskog odgojitelja (socijalne službe).

5.5. *(Diplomirani pastoralni teolog) – djelatnik u medijima*

Slijedeće područje koje se žurno mora kvalitetnije pokriti jesu mediji. Potreban je program formacije kako teološke tako i medijske. Mislimo da bi takvi profili vjerojatno mogli naći dovoljan financijski izvor pri radijima i novinama te tv centrima. Studij Društveno-komunikacijsko umjerenje (mass-media) treba stručno teološki i medijski osposobiti za mass-medije i to za opće etički i religijski aspekt rada u novinarstvu, radijskim i tv postajama. Naravno da može uređivati župske ili međужupske listove, voditi vjerske radio postaje.

5.6. *Vjernik laik teolog znanstvenik*

Našoj Crkvi su potrebni teolozi vjernici laici, koji će se baviti teologijom kao istraživači, pisci i profesori na našim teološkim učilištima. To je tema o kojoj bi se naše crkveno vodstvo i učilišta trebali odrediti. Već su, naime, prisutni određeni potencijali. Na vrijeme treba smišljeno programirati područja studija za ove profile.²³

5.7. *Volonterske službe*

Kad je riječ o volonterskim službama treba reći da određeni broj suradnika postoji, ali, koliko imamo uvida zapažanjem, o njima ne postoje pravilnici, ne postoje propisani načini formacije i podjele kao ni programi trajne formacije tih službi. Isto tako one nisu dovoljno vrednovane u mjesnoj Crkvi, pa onda ni u župnim zajednicama, i nisu im otvorene mogućnosti, koje su predviđene.

Služba čitača je važna i uzvišena, zahtjevna i odgovorna. Ostaje pitanje formacije i podjeljivanje službe, trajno ili privremeno, što treba donijeti Statut.

²³ Usp. ŠAGI, Bono, *Laici i svjetovna dimenzija Crkve*, Zagreb, KS 1995., 176–195.

Služba akolita također je od odsutne važnosti i vrijednosti kao dar u životu zajednice. Osim redovitog i izvanrednog djelitelja pričesti, treba dodati da dio pastoralna redovitih starih pa i bolesnih po kućama može biti riješen na jedan način već poznat u Crkvi. Naime, vjernicima treba omogućiti euharistijsko zajedništvo i sudioništvo po pričesti, koju bi svake nedjelje i blagdana donijeli izravno s euharistijskog slavlja upravo akoliti ili izvanredni djelitelji euharistije, kojih naravno treba biti dovoljan broj.

Opet potrebne su detaljne upute naših predvodnika, pogotovo kad je riječ o potrebnoj formaciji i profilima osoba.

U ovom kontekstu razmišljanja treba spomenuti i ostale suradnika kao što su članovi *Župskog ekonomskog (ŽEV)* i *Župskog pastoralnog vijeća (ŽPV)*. Njima također treba pružati i duhovnu i teološku izgradnju potrebnu za stvarno sudjelovanje u radu i životu crkvene zajednice. Potrebna je posebna izgradnja suradnika u obiteljskom, katekumenalnom i bolesničkom pastoralu te voditelja crkvenog pjevanja

Crkva je u svojim počecima imala brojne službe prema vlastitim potrebama. I danas po istoj logici, Crkva, da bi ispunila svoje poslanje, s jedne strane ostala u svom kontinuitetu a s druge strane odgovorila na izazove vremena ima i pravo i dužnost pronalaziti nove službe. Kod nas je zanimljivo da nema Statuta za službu koja se već zbiva, tj. vjeroučiteljsku u školama, a kamoli projekta o budućim službama. Na jednom skupu je bila izrečena misao vodilja: »Danas moramo znati što nam treba za 4–5 godina«, tj. da bi se pripremio određeni profil službi i zvanja potrebno je vrijeme. Ali je potrebna jasnoća i s obzirom na profil određenog zvanja–službe, odnosno kompetencije i s obzirom na materijalno uzdržavanje te s obzirom na potrebne školske kvalifikacije u svih onih koji pozivaju vjernike da uzmu udjela u nekim službama.

5.8. Identitet i pastoralna kompetencija nositelja crkvenih službi

Nije naše da obrađujemo identitete svih poznatih i mogućih novih crkvenih službi s dogmatskog ili ekleziološkog gledišta. Naše je da pokušamo uočiti kako se u promijenjenim okolnostima mijenja pastoralni identitet na pr. svećenika. Do jučer, na pr. on je jedini teološki i crkveni stručnjak u župi. Imao je neupitan crkveni i društveni ugled. Sada već nije jedini teološki stručnjak i sve više je uvjeren da ne može sve sam. I društveni autoritet se mijenja.

Kako bi se mogao opisati 'novi indentitet' svećenika danas? Vjerojatno bi se moglo izreći kroz više pojmova kao što su animator, koordinator darova–karizmi u zajednici, čovjek koji ima povjerenje u sebe, koji ima povjerenja u druge i vjeruje u svoje poslanje. Darove–karizme, koje koordinira, shvaća kao međusobnu nadopunu, komplementarnosti, a ne konkurenciju koja ga ugrožava. U profilu

svećeničke osobe upisan je projekt osobnog i stručnog rasta. On nastoji ostati svjež u sučeljavanju sebe osobno, stvarnosti i svoga djelovanja. Temeljna crta njegove osobnosti jest dijalogalnost, on je jednostavno dobar sugovornik. U tom vidu razumije da je ostvarivanje vodstvene uloge više stvar njegove osobnosti a manje 'dekreta'.

Posebno njeguje gostoprimstvo da se drugi osjećaju prihvaćenim, poštovanim. Uvažava i poštuje tuđe mišljenje i stajališta bez agresivnog ponižavanja sugovornika. Iznosi i vlastito vjersko iskustvo utemeljeno, razumljivo i načinski prihvatljivo.

U radu u zajednici važnije mu je zajedno učiniti korak, nego sam deset. Želi i tako stvar postavlja da zajedno rastu članovi zajednice. Ne boji se teološki i profesionalno formiranih suradnika.

Kao podlogu mnogim aspektima djelovanja zna da mora imati osobno nutarnje zadovoljstvo upravo kao ljudska osoba, tj. kao čovjek i kao svećenik.

Unatoč svim mjenama zna da ima važnu ulogu ukoliko ima zadaću vođenja zajednice i koordiniranja ukupnog djela evangelizacije u župnoj zajednici.²⁴

Već je očito da je svećenik kao predvodnik zajednice upravljen na timski rad. Za takav stil rada nama koji smo već više godina svećenici trebat će novi odgoj, a mladi i novi svećenici bi trebali na našim teološkim učilištima biti formirani za rad u pastoralnom timu.

Dobro je podsjetiti se što bi to bio *identitet*? Identitet jest razvoj svijesti vlastitog ja, koji intenzivno počinje u pubertetu. Taj proces je trajan i nikad dovršen. U sebi nosi naboj i usmjerenost sazrijevanju i sveobuhvatnosti. U sadržaj našega ja ulazi svijest cjelovitosti, prihvaćanja samog sebe, prihvaćanje drugih oko sebe, spremnost i sposobnost ostvarivati zadatke zvanja i uopće života. Naravno, na taj proces utječu mnogi unutarnji i mnogi vanjski faktori. On može biti okrnjen, neuspio i zakočen.²⁵

Treba se prisjetiti također i pojma *kompetencija* (nadležnost, osposobljenost za nešto). Jedno značenje je ono kad netko dobije 'mandat' ili 'diplomu' i smatra se, a i drugi to trebaju tako prihvatiti, kompetentnim za neko zvanje, službu za koju se spremao. To je *institucionalna kompetencija*.

Međutim, postoji i pojam *osobne kompetencije*, a to je ona kad se poklapa s identitetom našega ja. Naime, netko je harmonična osobnost, u stalnom dozrijevanju, u dovoljnom stupnju uspjelosti i radosti življenja. Ta osobna kompetencija je temelj pastoralne kompetencije.²⁶ Ona u sebi uključuje ostale spomenute komepe-

²⁴ Usp. BALOBAN, Stjepan, *Odnos prezbitera i vjernika laika*, u *CuS XXV* (1990.) 4, 313-323.

²⁵ Usp. STENGER, Hermann, *Identität und pastorale Kompetenz*, u *Lebendige Seelsorge*, 35(1984.)5, 293-300., ovo 294.

tencije povezane u cjelinu ujedinjene osobnosti. To znači da se za pastoralnu kompetenciju traži kao podloga identitet vlastite osobnosti, koja onda ucjepljuje znanja i umijeća. Pogubno je ako bi se odvajala osobnost, znanje te umijeće. Neki znaju, a ne umiju, drugi znaju i umiju, ali ih osobno ne dotiče, ili bolje rečeno, rascjepljeni su i poremećeni u osobnosti. Ili zapuste proces sazrijevanja svoga ja.

5.8.1. Identitet naravi

Za sve vrste crkvenih djelatnika vrijedi da je od Boga dana činjenica da imaju vlastitu ljudsku narav, koja je, uz ostalo, označena i spolom, tj. da su muškarac ili žena. Ukupnost naravi, uključujući i spolnost, treba biti harmonično, zdravo i uspješno ostvarena. To je temeljno za pastoralnu kompetenciju. To znači da se trebaju promatrati i ostvarivati uspješno bilo ženidba bilo djevičanstvo ili celibatarski život. Ako sve to čim je Bog obdario čovjeka nije pravilno uspostavljeno, dozrelo na zadovoljavajući način, pretpostavlja se da će biti stalno izvorom nezadovoljstva, koje će se reflektirati na ukupno pastoralno djelovanje. Dakle, radi se o identitetu prvog stupnja, o *naravi* (natura).

5.8.2. Identitet vjere

Na dobro tlo 'naravi' (naturae) pada milost (gratia). Radi se o *vjerničkom identitetu*. U perspektivi vjere čovjekov identitet je u tome da on kao takav, kao subjekt prihvaća sebe kao onoga koji je Božji sugovornik i tako u svojoj osobnosti prihvati svoju suobličnost, sličnost Bogu, uključujući i sve zahtjevnosti vjere.²⁷

5.8.3. Identitet crkvenog zvanja, službe

Ukoliko nema podloga dvaju identiteta ljudskog i vjerničkog, crkveno zvanje i služba građeni su na pijesku. Naravno, ovaj identitet pridružuje teološka, pedagoška, psihološka znanja ali i umijeća rada s ljudima. Ipak valja naglasiti da je lakše nadvladavati probleme i uspostavljati kvalitet zvanja, ako je ljudski i vjernički identitet čvršći i kvalitetniji.²⁸ Samo onaj tko zna gdje 'stoji', može poka-

²⁶ Usp. STENGER, cit. dj., 295.

²⁷ »Die humane und die gläubige Identität zusammengenommen sind für die »Statik« des Identitätsgebäudes hauptverantwortlich«, STENGER, Hermann, *Identität und pastorale Kompetenz, u Lebendige Seelsorge*, 35(1984.)5, 293–300, ovo 296.

²⁸ »Je tragfähiger die humane und gläubige Identität (Identität ersten und zweiten Grades) eines Mitarbeiters ist, um so eher lassen sich Probleme im Bereich die beruflichen Identität (Identität dritten Grades) bearbeiten und bevältigen« kaže STENGER (*isto*, 296). Vrlo je rašireno poima-

zati pravac kamo 'ići', tj. znati vlastite strahove, tjeskobe, nejasnoće, sreću, nesreću, osjećaje i vrijednosti, sve to susretati i obrađivati kod sebe samoga.²⁹

5.8.4. Današnji kandidati za svećeništvo, redovništvo i ostale crkvene službe

Bilo bi svakako potrebno čim prije provesti određena istraživanja i vidjeti kakve kandidate dobivamo. Možemo reći samo neka zapažanja. Izgleda da smo u odabiru i pripuštanju kandidata za svećeničku službu postali doista vrlo upitni. Kao da nema dovoljno odlučnosti i jasnoće u kriterijima kojih se dosljedno treba držati. S kandidatima se moraju uspostaviti jasni i otvoreni odnosi, naravno i sa svim ostalim pastoralnim djelatnicima.

Nameće se pitanje nije li došlo do popuštanju, odnosno do tzv. negativne selekcije zbog smanjenog broja kandidata, kad se radi o svećeničkim kandidatima? No, i kod kandidata za druge službe, doima se da nismo na velikoj cijeni i da ne dobivamo dovoljno kvalitetan potencijal.

Unatoč brojčanom umanjivanju postojećih crkvenih službenika kod kandidata za svećenička zvanja bi trebalo zaoštriti i uzdići te kriterije. Kad analiziramo tko nam se javlja na studij za druge crkvene službe bilo bi zanimljivo ustanoviti da je prisutan isti mehanizam, tj. negativna selekcija. Čini nam se da se nama za studij i pripremu za crkvene službe ne javljaju oni najbolji, barem ne u značajnijem broju.

nje kompetencije u narodu, tj. sociološko-kršćansko uvjerenje, gdje na pr. samim tim što je netko redovnik, redovnica ili svećenik ima veću kompetenciju od dipl. teologa laika. Kad kažu dajte da moje dijete uči časna sestra, koja može biti daleko nekompetentnija (STENGER, 294).

²⁹ Za ilustraciju donosimo priču o Mesiji. Rabbi Josua Ben Levi sretne proroka Iliju.

Upita ga: Kad će doći Mesija?

Ilija odgovori: Idi k njemu i sam ga pitaj.

Josua: Ta gdje ću ga naći?

Ilija: Sjedi na gradskim vratima.

Josua: Kako ću ga prepoznati?

Ilija: Sjedi među siromasima pokriven ranama. Ostali odmataju sve rane odjednom pa ih onda zamataju. Ali on uvijek odmota samo jednu ranu te ju odmah zamota, jer misli: možda će me netko trebati. Moram biti uvijek spreman da ne izgubim ni časa vremena. Prema: ZERFASS, Rolf, *Menschliche Seelsorge. Für eine Spiritualität von Priestern und Laien im Gemeindedienst*, Herder Freiburg im B. 1985., 2. izd., 98.

5.8.5. Trajna izgradnja svećenika

Svako zvanje potrebuje rast u znanju, analizu što i kako se radi. To se inače zove i trajna formacija svećenika, ali naravno i drugih djelatnika. Da li postoji ozbiljna i kvalitetna, smišljena i utemeljena trajna formacija svećenika?

Kao ispit naše savjesti želimo citirati nekoliko redaka pobudnice pape Ivana Pavla II. o trajnoj izgradnji: »Duh Sveti, izliven po sakramentu, onaj je koji podupire prezbitera u toj vjernosti, prati ga i potiče u hodu neprestanog obraćenja. Dar Duha ne oslobađa, nego potiče svećenikovu slobodu, kako bi odgovorno surađivao i prihvatio trajnu izgradnju kao zadatak koji mu je povjeren. Na taj je način trajna izgradnja izraz i zahtjev svećenikove vjernosti vlastitoj službi, što više njegovoj vlastitoj naravi. Ona je, dakle, ljubav prema Isusu Kristu i dosljednost samome sebi. No, ona je i čin ljubavi prema narodu Božjem, budući da je pozvan prepoznavati i unapređivati njegovu 'pravo', ono temeljno, da je primatelj Božje riječi, sakramenata i službe ljubavi, što je izvorni i nezaobilazni sadržaj svećenikove pastoralne službe. Trajna izgradnja nužna je da bi svećenik mogao biti u stanju primjereno odgovoriti tom pravu Božjeg naroda.«³⁰

Područja trajne formacije trebaju biti *humanistička*, koja osim poznavanja životne stvarnosti za prezbitera kaže: »Osobito će morati vježbati dobrotu srca, strpljivost, ljubaznost, duševnu snagu, ljubav za pravednost, uravnoteženost, vjernost zadanoj riječi, dosljednost slobodno preuzetim obvezama.«³¹

Ta trajna formacija uključuje *duhovnu* jer ona zapravo uzdržava njegovo specifično svjedočenje i pomaže vjersku zrelost, koju prezbiter mora intenzivno živjeti.³² Nadalje ta trajna izgradnja je i *intelektualna*³³ gdje ga se poziva da prati sva kretanja koja nameću vjersku i etičku problematiku. Zanimljivo da se posebno potiče na upoznavanje i provođenje socijalnog nauka Crkve. I konačno ta je formacija *pastoralna*³⁴ u kojem se očekuje pastoralno sučeljavanje svih područja crkvenog djelovanja.

Oznake koje treba takva formacija imati jest *sustavnost*³⁵, tj. uspostaviti organizaciju, sadržaje, vremensku dinamiku i potrebna sredstva i prostore. To, naglašava isti broj, ne može biti nešto usputno i sporadično. Još jedna oznaka te formacije ima svoju važnost a ta je da treba biti *uosobljena* tj. da »treba doseći svakog

³⁰ IVAN PAVAO II, *Dat ću vam pastire (Pastores dabo vobis) Apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Zagreb, GK 1992., br. 70., str. 175.

³¹ KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, br. 75. Dalje: Direktorij.

³² Usp. *Direktorij* br. 76.

³³ Usp. *isto*, br. 77.

³⁴ Usp. *isto*, br. 78.

³⁵ Usp. *isto*, br. 79.

svećenika posebno, brinući se o svakom»³⁶, a ne da se prepusti samo dobroj volji ili postavi isključivo masovno.

Cilj je da svećenikovo biti i djelovati postigne što veću ukupnu harmoniju. Među ostalim »trajna izgradnja želi omogućiti da svećenik bude i sve više postaje vjernik: da Kristovim očima sebe prepoznaje u vlastitoj istini«.³⁷

5.8.6. Trajna izgradnja vjernika (laika) crkvenih službenika

U kontekstu gornjeg promišljanja o trajnoj izgradnji nas prezbitera nastaje doista zanimljivo pitanje o obrazovnoj, odgojnoj i duhovnoj formacija vjernika laika, koji se spremaju za neku od crkvenih službi ili sudjelovanje u evangelizaciji. Što se zbiva? Mi svećenici se formiramo još uvijek 4 godine kroz malo sjemenište, 5 godina kroz veliko sjemenište i sve što je s tim programima povezano. O rezultatima možemo imati svoje zapažanje. No, što i koliko se čini za profesionalne službenike Crkve vjernike laike kao trajna duhovna formacija? Što tijekom studija? Tridesetak svećeničkih kandidata odgajaju 3–4 profesionalna odgojitelja poglavara. U nas je uglavnom neka vrsta brige za laike kao usput povjerena možda jednom profesoru da radi koliko može i ima afiniteta. Usudujemo se reći da nam je takvo crkveno ponašanje vrlo upitno, još više, opasno.

5.9. *Predviđanja i usmjerenja*

Doista je nezahvalno izricati bilo kakva predviđanja. Osobno ne prihvaćamo postulat usuda, jer obrat Božjeg zahvata i iznenađenja je uvijek moguć. Ipak, ljudskim kategorijama govoreći možemo očekivati:

5.9.1. Umanjivat će se broj svećenika

Iz iznesenih tabela brojčano umanjeње sjemeništarača i bogoslova vrlo je naglašeno, iako u zadnjih nekoliko godina dolazi do blagog porasta.

Svake godine vidimo da je tijesan odnos između novoređenih i onih koji su završili tijekom življenja ili napustili svećeništvo. Vidjeli smo da je na pr. u trogodištu 1988.–1990. više umrlih i koji su napustili svećeništvo od zaređenih. Dobna struktura će pak pogoršati stvarnu pastoralnu situaciju s obzirom na postotke pojedinih desetljeća. Redovnici će se povlačiti iz župničkih aktivnosti zbog potreba

³⁶ *Isto*, br. 80.

³⁷ IVAN PAVAO II., *Pastores*, br. 73, str. 183.

vlastitih zajednica i zbog usmjerenja prema specifičnim apostolatima vlastitog reda, koji nisu u punoj mjeri mogli ostvarivati u prijašnjoj političkoj situaciji.³⁸

5.9.2. Opadat će broj časnih sestara u župnom pastoralu

Kod redovnica je povlačenje iz izravnog pastoralnog župskog angažiranja i sve više usmjerenje iskonskoj karizmi, za koju se otvorio prostor dolaskom demokracije, očitije, što smo kao primjer pokazali podacima o studiju teologije i na Katehetskom institutu.

5.9.3. Opadat će broj laika na teološkim studijima

U upisnim registrima naših teoloških učilišta već je primijećeno opadanje zanimanja za teološke studije. Razlog je vjerojatno nedorečenost mjesta i uloge pojedinih službi i s tim povezana materijalna nesigurnost kao i slaba promidžba.

5.9.4. Pastoral zvanja: Biti kršćanin jest poziv

Mislimo da je temeljni zaokret koji se treba učiniti u nas upravo ovaj: Biti kršćanin jest poziv. Zato i cijeli pastoral kao i rad s mladima treba zadobiti i na intenzivnosti uopće ali i na sadržaju s ovog temeljnog aspekta poziva. Cijelo, naime, kršćansko postojanje valja promatrati i predstavljati kao poziv i unutar njega otkrivati i pozive u crkvene službe i zvanja³⁹.

Istina je da smo svi pozvani promicati sva crkvena zvanja pa tako i vrlo važna svećenička. Ipak iskustva govore da su one biskupije, koje su znale odvojiti profesionalno jednog ili drugog prikladnog svećenika s ekipom suradnika, razvile sustav približavanja crkvenih zvanja mladima, da su ta zvanja rasla brojem.

³⁸ Prema prikazu *Naši redovnici 77 i 91* Gabrijela ŠTOKALA nije se još dogodio značajniji pomak napuštanja župskog pastorala. Naime 1977. od svih redovnika kao župnici ili kapelani radilo ih je 44,1% (str. 31) a 1991. 43,8% (str. 22). Budući da se to odnosi na cijelu bivšu državu, nije nam moguće promatrati kretanje u Hrvatskoj.

U dokumentu o svećeničkim zvanjima u Europi Hrvatski biskupi priznaju da nema jasnijeg povećanja tih zvanja već da su se brojke stabilizirale. Ipak naglašuju nesrazmjernost broja svećenika i novih pastoralnih zahtjevnosti. Usp. *La pastorale delle vocazioni nelle chiese particolari d'Europa*, radni dokument za kongres u Rimu od 5.–10. svibnja 1997., br. 18., str. 14.

³⁹ Tako pripravnici dokumenta *La pastorale delle vocazioni nelle chiese particolari d'Europa* za kongres u Rimu od 5.–10. svibnja 1997. izričito veli: »La pastorale vocazionale unitaria si fonda sulla vocazionalità della chiesa e di ogni vita umana come chiamata e risposta« (br. 58, str. 41) i odmah poslije: »Tutta la pastorale, e in particolare quella giovanile, è nativamente vocazionale« (br. 59, str. 42).

Zaključak

U našoj temi bilo je potrebno postaviti pitanje otčitanja iz naše prakse modela Crkve u nas, pristupa u pastoralu kao i područja koja (ne) zahvaćamo. Nova demokratska situacija otvara Crkvi u Hrvata daleko šira područja djelovanja pa su stoga potrebni i novi profili djelatnika. Njih Crkva ima pravo i dužnost uspostavljati da bi izvršila zadatke Isusovog poslanja.

Mogući profili crkvenih djelatnika su stalni đakoni, pastoralni referenti, pastoralni teolozi savjetnici te djelatnici u medijima, koji, uz stručnu spremu za to područje, imaju teološku formaciju. Naravno zanimljivo će mjesto u crkveno-društvenom obzoru zadobiti teolog znanstvenik laik. Sve te službe u biti mogu biti profesionalne ili volonterske.

U Crkvi, koja je cijela subjekt pastoralnog djelovanja, treba premisliti ulogu svećenika i njegovu specifičnost u novim vremenima, jer nadolaze novi i različiti izravni pastoralni djelatnici. Upravo stoga nam se činilo važnim spomenuti trajnu formaciju postojećih svećenika da bi se uspješnije ucijepili u pastoral novi službenici Crkve.

Promišljanje o stanju Crkve u nas i kakva bi trebala biti i tko bi sve bio potreban profesionalno a tko volonterski mogli bi nazvati pastoralnim i personalnim planom.

Zusammenfassung

GEISTLICHE BERUFE UND DIENSTE IN UNSERER KIRCHE

Der Artikel beschäftigt sich mit der Frage der geistlichen Berufen und Dienste und behauptet, ihre Verschiedenheit und Prophyl hängt davon ab, was für ein Bild über Kirche und ihrer Sendung in der Welt herrscht. Die ganze Kriche ist Subjekt des Pastorals. Sie benötigt Berufe und Dienste, die professionell und als Volontäre mitarbeiten könnten.

Autor schlägt, neben existirenden Religionslehrern, folgende »neue« Dienste vor: ständige Diakone, Pastoralreferenten, Pastoralberater, Mass mediaspzialisten, die gut theologisch ausgebildet sind.

Die Ueberblik der Statistik der geistlichen Berufen und Aemter zeigt die Reduktion der Priester- und Ordenskandidaten/innen und das Wachstum der Laien, als neue kirchliche Arbeiter. Es ist notwendig Trägerschaft, Stelle, Kompetenz und Finanzierung aller Dienste zu definieren. Es tut Not auch die, die jetzt im Dienst sind weiterzubilden, weil die grossen Aenderungen in der Gesellschaft entstanden sind, die neuen nicht klerikale, gut ausgebildeten Personen Männer und Frauen als Haupt- und Nebenamtliche kommen.

Wir glauben, dass damit schon fast am Anfang eine gute, harmonische und auch fröhliche Zusammenarbeit entstanden würde, obwohl die verschiedenen Charismen aber in der selben Christussendung arbeiten.

Schlüsselworte: Kirchenmodel, Aufgabe der Kirche, Pastoral der geistl. Berufe, neue kirchliche Dienste, Statistik, kirchl. Berufe und Dienste in Kroatien.